

ДВА АРЕШТИ ПИЛИПА КУЗЬМОВИЧА МИРОНОВА

У статті здійснено спробу дослідження причин і наслідків двох арештів колишнього командувача II-ю кінною армією П.К. Миронова.

Ключові слова: II-га кінна, кіннота, комісар, інспектор, громадянська війна, козачі підрозділи.

Про Пилипа Кузьмовича Миронова, одного з легендарних командирів-самовисуванців періоду громадянської війни першої чверті ХХ ст. у своїх роботах згадувало багато дослідників. Найбільш цінним джерелом для вивчення життя донського ватажка ми можемо вважати колективну працю «Филипп Миронов. (Тихий Дон в 1917-1921 гг.). Документы и материалы / Под редакцией В. Данилова, Т. Шанина» [14]. Значним за об'ємом дослідженням життя та діяльності П. Миронова вважаємо роботу Є. Лосева [9], яка побачила світ у серії ЖЗЛ. Колективна праця Р. Медведєва й С. Старікова «Жизнь и гибель Филиппа Кузьмича Миронова», є одним з перших більш-менш об'єктивних досліджень долі червоного командира, що з'явилися у друці після початку перебудови в СРСР [10].

Безумовно цікавими для дослідників є події з арештами, що розгорталися навколо колишнього командувача II-ю кінною армією П.К. Миронова у 1919 та у 1921 рр. Спробуємо проаналізувати причини та наслідки цих подій. Головною причиною арешту П. Миронова у 1919 р. стало його відкрите непідкорення розпорядженням представників радянської влади та спроба самовільно вивести ще не повністю сформований корпус на фронт для боротьби з військами генерала А. Денікіна. Хоча листівка Голови Реввійськради Л. Троцького від 16 вересня 1919 р. свідчить про глибоке коріння, що передувало першому арешту тодішнього командира корпусу. Л. Троцький звинувачував П. Миронова в амбітних планах стати наказним донським отаманом за допомогою А. Денікіна й обманутих ним козаків. Голова Реввійськради інкримінував колишньому царському полковнику факт залякування козацтва прагненням керівництва радянської Росії знищити козацтво та силою вести його до комунізму [2].

Більше того, існували свідчення про те, що, вже приєднавшись до прибічників встановлення радянської влади на Дону, у 1918 р. П. Миронов заборонив застосовувати артилерію проти станиць, які піднялися проти більшовиків, щоб не постраждало мирне населення. Полонених бунтівників або білокозаків в оточенні П. Миронова не розстрілювали, а після проведення роз'яснювальних бесід, відпускали. Таким чином, стало помітно стрімке зростання авторитету П. Миронова на Дону та його поступове перетворення на авторитетного лідера козацької області. У середині серпня 1918 р., розбивши частини генерала П. Краснова, Миронов виступив перед полоненими козаками й, виділивши транспорт для евакуації поранених, відпустив їх [3, с. 93-95]. Намагання зрозуміти та пояснити погляди одного з народних вождів Дону періоду громадянської війни в процесі еволюції дозволяє дослідникам вирізнити у їх змісті певний системний характер, який має свою послідовність. Доходимо висновку, що погляди П.Миронова були певною політичною програмою проти започаткованої політики насильницького насадження воєнного комунізму, а не лише протестом проти окремих перегинів партійної (комуністичної) та державної політики.

Адже проголошена 23 березня 1918 р. Донська радянська республіка не була суто місцевим утворенням: місцеві органи влади виявилися сформованими або зі старих кадрів, або з елементів прийшлого населення, що не користувалося ні підтримкою, ні авторитетом у донських козаків. Це сталося в умовах, коли власні збройні формування, що поверталися з фронтів Першої світової війни, виявилися саморозпущеними, натомість донські станиці були заповнені залишками декласованих елементів, відтиснутих туди з України наступаючими кайзерівськими військами, представниками буржуазії та промонархічно налаштованого

офіцерства з регіонів центральної Росії, де вже розпочиналися над ними розправи. Ці процеси супроводжувалися масовими реквізиціями та грабунками, в кращому випадку місцеве населення отримувало за свою продукцію, повністю обезцінені паперові гроші, що викликало непорозуміння та часті зіткнення. Уже в кінці березня – на початку квітня 1918 р. більшість донських станиць були охоплені повстаннями, але участь у антирадянських виступах брали, в основному, вихідці із заможних козацьких родин [3, с. 174-177].

Змушені відступати червоні частини опинилися в станиці Михайлівка, де місцева влада доручила оборону П. Миронову, який відступаючи до Саратовської губернії розбив частини отамана П. Краснова й відвоював частину залишених земель. За ці бої Президія ВЦВК представила П.К. Миронова до нагородження орденом Червоного прапора, але ВЦВК не схвалила це рішення.

На початку 1919 р., разом із наступом радянських військ, на Дону почала втілюватися політика «розкозачування» – частина червоних бійців априорі вважали козаків ворожим станом, сформувавши таким чином, задовго до вступу на територію Війська Донського, своє відношення до козацтва. Іншою вагомою, на наш погляд, причиною нелюдських форм розкозачування був елементарний земельний голод сільського населення Дону, загострений політикою тодішнього радянського уряду, спрямованою на одержавлення крупних поміщицьких латифундій. Ці землі виявилися виведеними з «чорного переділу», про який мріяла більшість населення колишньої Російської імперії, та проголошені радгоспами. Отже, прагнення селянства до землі були об'єктивно спрямовані на заможні козацькі господарства Дону.

На початок червня 1919 р. створений червоним командуванням для придушення повстання експедиційний корпус був практично розбитий і Л. Троцький, за пропозицією Г. Сокольнікова, призначив його командиром П. Миронова. Після приїзду в корпус той переконався, що замість 15 тис. бійців підрозділ нараховував не більше 4 тис., які були практично небоєздатними. Політичними працівниками до корпусу прикомандирували представників комуністичної організації Хоперського округу, що у свій час ревно реалізовували політику розкозачування, а тепер – викликали зневагу у козаків свого округу. Випадково зіткнувшись із програмою партії есерів-максималістів П. Миронов, скоріше за все, усвідомив близькість до неї власних політичних поглядів і звернувся з проханням до політичних працівників свого корпусу познайомити його з есерами, що було розцінено ними як збиткування та підготовка до заколоту. Після 18 серпня 1919 р. П. Миронов дізнався, що кіннота під командуванням генерала К. Мамонтова прорвала фронт, зайняла Тамбов і рушила на Москву.

Тоді ж червоний комкор прийняв фатальне для себе рішення – повести несформований корпус назустріч білогвардійцям, приєднуючи по шляху слідування деморалізовані червоні частини. Така практика у роки громадянської війни не була виключенням. Подібні заходи здійснював і інший легендарний командир Н. Махно під час панічного відступу червоних частин перед наступаючими денікінцями. 23 серпня 1919 р. П. Миронов у м. Саранську, де формувався корпус, опублікував відозву, у якій інформував населення про те, що корпус виступає на боротьбу з білогвардійцями та задекларував своє несприйняття «самодержавства комісарів та бюрократизму комуністів». Негайно, у притаманній йому різкій формі, проти П. Миронова виступив Л. Троцький, а на перехоплення непокірного корпусу була відправлена І-ша кінна армія під командуванням С. Будьонного.

Вже 13 вересня 1919 р. підрозділи П. Миронова зустрілися з кіннотою С. Будьонного, спроба комкора переагітувати будьонівців не вдалася. За наказом командарма комбриг Маслаков заарештував П. Миронова (через півтора роки сам Маслаков підніме повстання під тими ж лозунгами, що й П. Миронов). Можна припустити, що С. Будьонний відчував у П. Миронові реального конкурента, а тому спробував його, як оголошеного поза законом, негайно розстріляти. Цьому завадив Л. Троцький, який випадково виявився неподалік. Скоріше за все Голова Реввійськради вирішив, що публічний суд над заколотником матиме більший виховний ефект.

Суд над П. Мироновим і його товаришами відбувся у м. Балашові 5-7 жовтня 1919 р., обвинувачувачем був І. Смілга, який вимагав розстрільних вироків. Трибунал виніс смертні

вироки самому П. Миронову та його 10 товаришам, але після оголошення вироків той же І. Смілга домагався помилування засуджених, після якого, вже у кінці жовтня, вони були відправлені в армію або на іншу службу. У спогадах А. Боярчиков стверджував, що у той період Л. Троцький врятував багатьох військових спеціалістів – колишніх царських офіцерів, які знаходилися під підозрою ВЧК або були заарештовані чекістами. Автор стверджує, що у той час розгорнулася запекла боротьба між Головою Реввійськради та Й. Сталіним за можливість використати досвід військових і проти спроб поставити усю військову справу під повний контроль комісарів [1, с. 69].

Після цього П. Миронов вступає до складу Донбюро, до лав РКП (б) (цей вступ більше вимушений, аніж принциповий); бере на себе командування II-ю кінною армією та 2-м кінним корпусом [8, с. 3].

24 січня 1921 р. П. Миронов отримав наказ про звільнення з посади командира корпусом і призначення головним інспектором кавалерії Червоної армії. Р. Медведєв та С. Старіков висловлювали припущення, що нове призначення не було реальним, а лише стало формальним приводом для безпечного видалення П. Миронова від вірних йому військових частин.

У своїх спогадах колишній шифрувальщик штабу П. Миронова Боярчиков писав, що незадовго до арешту комкора до штабу прибув чоловік, який надав документ із політичного відділу фронту про призначення його новим комісаром корпусу та майже відразу повідомив про швидкий арешт П. Миронова за звинуваченням у зв'язках з Н. Махном. Хоча через кілька годин з'ясувалося, що документи прибульця підробні, а сам він був заарештований [1, с. 80-81].

1920 р. на Дону був неврожайним; станом на грудень того ж року продовольча розкладка була виконана всього на 12 %, після чого грудень був оголошений «червоним місяцем», однак і це не допомогло – хліба населення Донської області здало лише на 35 %. В окремих населених пунктах розпочався голод, у цілому ряді районів не залишилося посівного матеріалу для весняних польових робіт, розпочалися локальні повстання та заворушення, причому участь у них брали не лише заможні козаки Нижнього Дону, але й Верхнього, що майже завжди підтримували комуністів. 18 грудня піднялося повстання у станиці Михайлівка, на чолі якого став командир гарнізону, колишній командир полку в 23-й дивізії П. Миронова – Вакулін (член РКП (б) з 1918 р. та перший, у миронівській дивізії, кавалер ордена Червоного прапора). По Дону негайно поширилися чутки про те, що ці дії Вакулін вчиняє за погодженням із самим П.К. Мироновим, який після свого повернення на батьківщину проведе чистку місцевих органів влади [18, с. 1].

Перед поїздкою до Москви, П. Миронов у Ростові-на-Дону зустрівся з І. Смілгою та відвідав свою станицю. Можна припустити, що уже в Ростові-на -Дону за Мироновим було встановлене стеження й за ним виїхали замісник начальника Донського ЧК Мишатський та інформатор ЧК Скобіненко.

Вранці 7 лютого 1921 р. П. Миронов прибув до своєї Усть-Медвединської станиці, де відбувся мітинг, виступаючи на якому П. Миронов визнав перегини на місцях, підтримав ідею проведення чистки в радянських та партійних органах, але заперечив шлях повстанської боротьби. Увечері 8 лютого у його будинку відбулася зустріч колишніх побратимів, під час якої було прийняте рішення створити невелику групу, яка буде інформувати, під час перебування П. Миронова у Москві, про становище на Дону. 10 лютого у Михайлівці відбувалася партійна конференція, делегатом на яку був обраний і П. Миронов. 12 лютого він виступив із промовою, яка викликала несприйняття місцевої більшовицької верхівки, за що його звинуватили у розходженні з лінією партії. Новообраний секретар окружному РКП(б) Кржевицький на вузькому зібранні після закінчення роботи конференції зробив заяву про те, що Миронов готує на Дону антирадянське повстання і що його потрібно заарештувати [18, с. 3].

У Михайлівці був уведений надзвичайний стан, а в будинку, де зупинився П. Миронов, готуючись до від'їзду у Москву, з'явився начальник михайлівської міліції з ордером на арешт П.К. Миронова. Той відмовився підкоритися, заявивши, що він, командувач II-ю кінною армією, відбуває до Москви за новим призначенням і запропонував погодити його арешт із

відповідними органами у столиці, пообіцявши підкоритися будь-якому рішенню. Але новообраний секретар окружному був категорично проти і вимагав застосування зброї, тому П. Миронов вирішив скоритися і здав зброю. Разом із Мироновим була заарештована його друга дружина – Надія Суєтенкова та старий усть-медведицький більшовик, член козачого ВЦВК – С. Старіков, який збирався їхати до Москви з Мироновим у своїх справах. Під посиленням конвоєм заарештованих відправили до Москви.

Слідство по справі П. Миронова проходило повільно. Колишній командарм залишив кілька листів, один із яких був датований 30 березня 1921 р. і був адресований М. Калініну; копії цього листа мали бути доставлені В. Леніну, Л. Троцькому, Г. Каменєву. Відомостей, чи отримали адресати це звернення не існує, як не існує і фактів їхньої реакції.

Існують версії щодо іншого фіналу цієї драми (про неї згадує, наприклад, І. Мордвінцев). Автор дослідження посилається на спогади доньки легендарного командарма-2 – Валентини Опанасівни, яка розповідала, що до них додому з'явилася літня людина, що назвалася колишнім чекістом і розповіла ряд епізодів, про які, на думку доньки П. Миронова, могла знати лише людина, що безпосередньо брала у них участь. Гість розповів родичам П. Миронова про те, що відразу після арешту його вивели за місто і там розстріляли, саме в цей період відбувалося і придушення Кронштадського повстання у Петрограді [11, с. 130].

Відсутні дані про сам факт суду над П.К. Мироновим і про рішення ВЦВК щодо цієї справи. Загибель колишнього червоного командарма є таємничою та загадковою. За свідченнями дослідників, 2 квітня 1921 р. загальна прогулянка в'язнів Бутирської в'язниці, де утримували й П. Миронова, була скасована, але самого Пилипа Кузьмовича на неї вивели. Під час його прогулянки один із охоронців пострілом із гвинтівки його вбив. Заключення слідчого про розстріл П. Миронова було написано заднім числом і датоване 13 серпня 1921 р. Сучасні дослідники не можуть визначити і конкретну особу, що взяла на себе відповідальність за страту досить відомої людини. Єдиним беззаперечним фактом можемо визнати лише відсутність інтересу навіть у тих більшовицьких лідерів, які особисто знали П.К. Миронова – В. Леніна та Л. Троцького до долі колишнього командувача армією. Натомість збереглася заява П. Миронова начальнику слідчої частини ВЧК – В. Фельдману, датована 18 березня 1921 р. У цьому документі звинувачуваний заявляв про здійснення по відношенню до нього провокації та про наявність неправдивих обвинувачень. Арештований звертався до начальника слідчого відділу ВЧК з проханням прискорити слідство та погрожував розповісти особисто Ф. Дзержинському або суду про негідні революційні методи, що їх використовував по відношенню до нього слідчий. П. Миронов переконував В. Фельдмана у своїй відданості справі революції та захисту інтересів трудящих протягом 18 років та просив високопоставленого чекіста відвідати його у в'язниці [16, л. 121-123].

Зберігся і протокол допиту П.К. Миронова у Бутирській в'язниці, датований 25 лютим 1921 р. [17, л. 89-92.] У протоколі обвинувачуваний вказував свій вік – 48 років, соціальне походження визначив як «козацький син», місцем проживання була вказана станиця Усть-Медведицька, за родом занять – військова служба. Промовистою була відповідь на запитання про майновий стан – колишній командарм відзначив, що не має нічого. Сімейний стан П. Миронов охарактеризував наступним чином – розлучений у першому шлюбі, де в нього залишилося троє дітей, має 23-річну другу дружину, яка на той період була вагітною, має батька 70-ти років. Про свою партійну приналежність П. Миронов повідомляв, що є членом РКП (вступив у 1920 р. у Борисоглібській організації) та загалом розділяє політику партії. Загальна освіта у колишнього командарма зазначалася як 3 класи гімназії, військова – Новочеркаське юнкерське училище, навчання в якому закінчив у 1898 р. До 1914 р. перебував в армії без права займати будь-які державні посади у званні полковника. До лютневої революції 1917 р. перебував на службі у 32-у Донському козацькому полку на посаді старшого помічника командира полку. Після жовтневої революції був обраний командиром того ж полку. З 12 травня 1918 р. перебував у Червоній армії на різних посадах. 4 грудня 1920 р. П. Миронов був відкликаний із армії, що на той час була зведена в корпус. Хоч замісником П. Миронова був начальник 21-ї дивізії Лисенко, йому наказали чекати командира корпусу Василенка, якого перекинули спочатку в

Ростов, а потім у станицю Уманську, за розпорядженням центру. Отримавши 5 лютого 1921 р. 10-ти денну відпустку від штабу Кавказького фронту, П. Миронов вирішив відвідати свою станицю Усть-Медведицьку, щоб провідати батька та трьох дітей від першого шлюбу. Там Миронов отримав розпорядження голови трійки по встановленню радянської влади Стукачова про проведення низки мітингів та випуску листівки, у якій П. Миронов повинен був оголосити про хибність чуток, що розповсюджувалися повсталими Вакуліна щодо їх підтримки П. Мироновим і узгодження з ним їх дій. Свою промову на мітингу 8 лютого 1921 р. П.К. Миронов характеризував як цілком лояльну до радянської влади, наголошуючи на тому, що він зачитував її із заготовленого листка. Зокрема, обвинувачений стверджував, що він публічно засудив виступ Вакуліна, закликав до успішного проведення посівної кампанії. Далі повідомлялося, що ввечері 8 лютого 1921 р. на квартиру прийшли: С. Воропаєв – голова Роспопинського станичного виконкому та В. Єлансков, які принесли значну кількість письмових скарг на дії окружного продовольчого комітету, який, проводячи законні, на думку П. Миронова, реквізиції, вчиняв зловживання при розпорядженні конфіскованими продуктами. Тоді ж до П. Миронова прийшли його бойові товариші та Скобіненко, якого, як твердив П. Миронов, він знав із 1917 р., але особливо йому не довіряв. Скобіненко заявив, що він вийшов із РКП і почав критикувати керівних партійних та державних діячів. Після цього Миронов згадував багаточисленні скарги станичників на неправильні дії працівників на Дону. Особами, що зібралися у будинку П. Миронова було прийняте рішення про створення осередку, до складу якого повинні були увійти справжні, віддані, на думку П. Миронова, революціонери: Воропаєв, Кучуков, Голенев, які у випадку вибуху народного невдоволення (протягом року-двох) повинні були очолити виступ для недопущення підпадання населення під вплив поміщиків і генералів. На запитання про обговорення проблеми Установчих зборів та інших органів нової влади П. Миронов заявив, що після народного повстання не припиняють створюватися нові органи влади, але про конкретні назви учасники зібрання говорили лише теоретично. Далі П. Миронов заявив, що він їде до Москви для з'ясування усіх піднятих питань в центрі, тому до свого приїзду пропонував не допускати жодних виступів. П. Миронов роздав присутнім також відтиски штампю із зображенням оленя, гілки та латинської букви «R», що потрапили до нього під час штурму Перекопу; цими знаками він збирався помічати свої листи до присутніх. Окрім того, у якості шифру повинна була слугувати брошюра «Республіка Рад». П. Миронов також передав Скобіненку 25-ти верстну карту Донської області, яких у нього було кілька. Обвинувачений стверджував, що про проведення у його підрозділах ворожої агітації на користь П. Врангеля він не знав, довідавшись лише після секретного повідомлення з політвідділу. Найбільш політично не надійною П. Миронов вважав мотоциклетну команду, що повністю перейшла від П. Врангеля, але залишити її дозволив сам комісар і у боях проти військ Н. Махна мотоциклетники зробили багато корисного для червоних військ. Далі П. Миронов намагався довести, що ряд осіб, як то Вакулін, зять П. Миронова, А. Чорнушкін, який був на службі у А. Денікіна, а у червоних був для доручень, О. Голіков не мали з ним роками контактів, а про намагання створити осередки не знав ніхто, окрім присутніх на зустрічі.

Цікавими є й долі людей, про яких йдеться у спогадах очевидців або в документах слідства: С. Старіков, заарештований разом із П. Мироновим, був перевезений не до Москви, а в Царицин, відпущений через два місяці без пояснення причин арешту та звільнення (пізніше він, спільно з Р. Медведєвим, став автором найбільш повної біографічної праці, присвяченої життю та діяльності П. Миронова). Заарештовані по справі П. Миронова учасники наради 8 лютого 1921 р. були звільнені у листопаді того ж року. Тоді ж була звільнена і друга дружина П. Миронова Н. Суєтенкова, яка в ув'язненні народила мертву дитину.

У 1937-1938 рр. загинула більшість із друзів та ворогів П. Миронова, а ті, хто залишилися живими, пройшли через сталінські табори. У 1960 р. рішенням Військової колегії Верховного Суду СРСР Пилип Кузьмович Миронов був реабілітований. Але навіть його діти не мають інформації про події, що відбувалися на початку квітня 1921 р. на подвір'ї Бутирської в'язниці у Москві.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Боярчиков А.И. Воспоминания / А.И. Боярчиков / предисл. В.В. Соловьева. – М.: АСТ, 2003. – 320 с.
2. В пути. – № 95. – 17.09.1919 г.
3. Венков А.В. Донское казачество в гражданской войне / А.В. Венков Отв. ред. д-р ист. наук А.И. Козлов. – Ростов на Дону: Изд-во Рост.ун-та, 1992. – 286 с.
4. Донецкий М. Донское казачество / М. Донецкий. – Ростов на Дону, 1926. – 149 с.
5. Звезда Н.В. Проблема власти на Дону. В чем она состояла и как была разрешена в 1917 г.? Донская история в вопросах и ответах / Н.В. Звезда. Под ред. Е.И. Дулимова и С.А. Кислицына. – Ростов на Дону, 1997. – Т.1. – С. 180-185.
6. Казачий Дон: очерки истории. Науч. ред. А.П. Скорик. – Ростов на Дону, 1995. Ч.1. – 317 с.
7. Козлов А.И. Актуальность проблем истории казачества... Проблемы истории казачества XVI-XX вв. / А.И. Козлов; Отв. ред. д-р ист. наук А.И. Козлов. – Ростов-на-Дону: Изд-во Рост. ун-та, 1995. – С. 4-19.
8. Лебедев А. Первая конная как основная кузница советских полководцев. – [Електр. режим] – Режим доступу - <http://maxpark.com/user/1330679642/content/932699>.
9. Лосев Е. Миронов / Е. Лосев. – Серия ЖЗЛ. – Вып. 715. – М.: Молодая гвардия, 1991. – 430 с.
10. Медведев Р. Жизнь и гибель Филиппа Кузьмича Миронова / Р. Медведев., С. Стариков. – М.: Патриот, 1989. – 363 с.
11. Мордвинцев И. Смертельная правда командарма (К 90-летию окончания гражданской войны) / И. Мордвинцев // Отчий край. – №4(68). – 2010. – С. 129-141.
12. Мэрфи А.Б. О донском восстании в марте – июне 1919 г. Возрождение казачества: история и современность: Материалы к V Всерос. (междунар.) науч. конф. – Новочеркасск, 1994. – С. 81-85.
13. Сафонов Д.А. Казачество в революции и гражданской войне 1917-1922 / Д.А. Сафонов // Мир истории. – М., 2001. – № 6. – С. 5-19.
14. Филипп Миронов. (Тихий Дон в 1917-1921 гг.). Документы и материалы / Под редакцией В. Данилова, Т. Шанина. – М.: Международный фонд «Демократия», 1997. – 792 с.
15. Футорянский Л.И. Казачество в период гражданской войны / Л.И. Футорянский // Казачество в Октябрьской революции и гражданской войне. – Черкесск, 1984. – С. 54-58.
16. ЦА ФСБ РФ. – С/д Н-217. – Т. 7. – Л. 121-123.
17. ЦА ФСБ РФ. С/д Н-217. – Т. 7. – Л. 89-92.
18. Яценко В. Заговор командарма Миронова и мятеж комбата Вакулина – [Електр. режим] – Режим доступу: broonyal@yandex.ru.

Лысенко А. Два ареста Филиппа Кузьмича Миронова.

В статье предпринята попытка исследовать причины и последствия двух арестов бывшего командующего II-й конной армией Ф.К. Миронова.

Ключевые слова: II-я конная, конница, комиссар, инспектор, гражданская война, казачьи подразделения.

Lysenko A. Two arrested Philip Kuzmich Mironov.

The paper attempts to explore the causes and consequences of the two arrests former commander of the II nd Cavalry Army FC Mironov.

Keywords: II-Cavalry, the cavalry, the commissioner, the inspector, the Civil War, Cossack units.

Одержано 12.11.2012